
ook niet!⁴⁵ Beter verliep een gesprek op 11 december met Eshkol, op diens ministerie in Jeruzalem. Gesecondeerd door de architect Dan Ben Dor (met het oog op de economische aspecten) ontving Eshkol Jakob Bernath en Pilon. Bernath bevestigde meteen aan het begin van het gesprek dat Nes Ammim wilde afzien van zending. Bestuursleden met een achtergrond in de Jodenzending zouden aftreden. Dat kwam tegemoet aan het verlangen van Eshkol dat het bestuur zou worden gezuiverd van ‘zendelingen en gedoopte Joden’. Pilon deed een laatste poging om op te komen voor de christelijke joden. Discriminatie van deze groep viel hem niet licht. Eshkol antwoordde dat hun afzijdigheid onvermijdelijk was. Het Israëlsche hooggerechtshof had onlangs de poging van Daniel Rufeisen (pater Daniël van de Karmel)⁴⁶ om als jood erkend te worden verworpen. De communis opinio in Israël ten aanzien van deze groep liet zich niet negeren, en hij verwachtte dat Pilon daarvoor begrip zou hebben. Aan het eind van het overleg stelde Eshkol voor om nog diezelfde middag een persconferentie te houden. Hij adviseerde Bernath en Pilon het volgende te zeggen:

U moet de bedoeling van Nes Ammim goed definiëren. Zeg dat u Israël wilt helpen, dat u ‘Joden wilt zijn in Israël’. Dat u verstandhouding wilt brengen, niet door woorden, maar door daden. Zeg, dat u er niet in geïnteresseerd bent, iemand van het Joodse geloof af te brengen. Vertelt u ook van het idee van een gemeenschappelijk curatorium. Maak duidelijk, dat u geen geheimen hebt in het dorp. Dat u het werk doet uit mensenliefde, met christenen uit Nederland, Zwitserland, Scandinavië enz. Vertel ook, wie erachter staan in uw landen en dat het geen lege aangelegenheid is.⁴⁷

De persconferentie volgde de door Eshkol voorgestelde lijn. Het memorandum van 1960 werd in het Hebreeuws uitgereikt aan de opgekomen journalisten. De premier zette in op erkenning, binnen gestelde voorwaarden. De orthodoxie reageerde verontwaardigd. Keller organiseerde op 11 februari een protestvergadering in de centrale synagoge van Nahariya. Vooral sefardische joden namen hieraan deel. Hoofdspreker was raw Jakob Fink, de uit Argentinië naar Israël geïmmigreerde voorzitter van het rabbinaal gerechtshof van Haïfa. Hij beschouwde Nes Ammim als verkapte zending. Al met al viel de opkomst echter tegen. Niet-religieuze joden ergerden zich eraan dat protest en synagogedienst samenvielen, wat het uiten van een alternatieve mening onmogelijk maakte. De seculariërs waren niet van plan zich op sleeptouw te laten nemen door de orthodoxie. Ze verspreidden zelfs een vlugschrift, waarin ze Theodor Herzl citeerden: ‘Wir lassen uns von keiner Rücksicht auf

⁴⁵ Notulen bestuursvergadering Nes Ammim Nederland (in aanwezigheid van J. Bernath), Rotterdam 19 januari 1963. Archief H.L. van Stegeren-Keizer, in HDC vu.

⁴⁶ Rufeisen was een joodse verzetsstrijder die in Polen was overgegaan tot het rooms-katholicisme.

⁴⁷ Door Pilon in het Nederlands vertaald transcript van het gesprek met premier Eshkol, Bernath en Ben Dor, Jeruzalem 11 december 1962. In: collectie J.F.L. Bastiaanse, bibliotheek PThU-Kampen.